

FORMAREA AGENȚILOR DEZVOLTĂRII COMUNITARE RURALE

Ion Ionescu^[1]

Rezumat

Dezvoltarea comunitară poate fi o soluție pentru diminuarea decalajelor, fiind implementată de actorii implicați ai comunităților. Ea cere identificarea problemelor comune, răspuns comunitar, parteneriat în rețea. Dezvoltarea durabilă înseamnă refuzul fatalității, entropiei comunitare și întreprinderea de acțiuni negentropice. Finalitatea ei este respectul ființei umane, necompromiterea capacității generațiilor viitoare de a trăi măcar ca noi, dacă nu mai bine. Pot fi identificate pe teren elemente necesare (re)construcției unor comunități dezvoltate durabil. Autorul identifică experiențe reușite, exemple de bune practici în condițiile mondializării și comunitarizării, omogenizării și eterogenizării. Dezvoltarea comunitară rurală pleacă de la recunoașterea importanței satului și a capacităților acestuia de a-și folosi oportunitățile, de a acționa constructiv. După definiții ale dezvoltării comunitare, economiei sociale și solidare, dezvoltării durabile, rolului asociațiilor, autorul insistă asupra formării, profilului și atribuțiilor agentului dezvoltării comunitare rurale.

Cuvinte cheie: *dezvoltare comunitară, dezvoltare durabilă, economie socială, asociații, agent de dezvoltare comunitară, democrație participativă*

1. Comunitate, dezvoltare comunitară, dezvoltare durabilă

Folosim termenul de *comunitate* pentru a desemna comuniunea, prietenia, uniunea oamenilor „la bine și la greu”, a oamenilor care se privesc unii pe alții, se observă, se înțeleg, pot merge împreună într-o direcție, fără ranchiună, suspiciune, ură.

[1] „Universitatea Alexandru Ioan Cuza”, Facultatea de Filosofie și Științe Social - Politice, Departamentul de Sociologie și Asistență Socială, Bd. Carol, nr. 11, 700506, Iași, România; e-mail: ion@uaic.ro.

Dezvoltarea comunității e durabilă dacă oamenii, în mediul lor fizic, cu plantele și animalele ecosistemului sunt în echilibru atunci când își satisfac nevoile de bază (*Commission mondiale sur l'environnement et le développement*, Raportul Brundtland, 1987). Oamenii au nevoie de condiții economice, sociale, culturale, spirituale într-o comunitate care are grijă față de mediul natural. În condițiile crizei actuale (schimbări climatice, epuizarea resurselor naturale, a hranei, a apei potabile, decalaje între țări, regiuni, comunități și în interiorul aceleiași comunități, insecuritatea alimentară, despăduririle, pierderea biodiversității, dezastrele naturale), *dezvoltarea durabilă* poate fi un răspuns formulat și implementat de către toți actorii implicați (guvern, actori comunitari, instituții sociale, societate civilă). Folosim expresia *dezvoltare comunitară*, dar și *acțiune comunitară*, *intervenție comunitară*, *organizare comunitară*, *dezvoltare locală*, *dezvoltare socială locală*, *participare comunitară*, *proiect participativ*, *acțiune colectivă* etc. Important este „genul proxim” al acestor concepte care conține:

– *problema comună* pentru o comunitate, care își are rădăcinile acolo, fiind de ordin structural, organizațional, și „exterioară” individului care o trăiește diferit de semenii săi;

– *răspunsul comunitar* la problemă: toți cei implicați gândesc, acționează împreună, în toate etapele procesului de rezolvare a ei; nu fac ceva *pentru* alții, ci *împreună* pentru toți; dau răspunsuri structurale, fac organizare socială, nu încropesc răspunsuri de moment, ocazionale, izolate; dezvoltarea durabilă a unei comunități cere schimbarea situației în profunzime și nu doar răspunsuri pe moment la aspecte punctuale;

– *parteneriatul în rețea*: nimeni nu poate lucra singur pentru dezvoltarea comunității; dacă problema este colectivă, ea cere implicarea colectivității; cei implicați trebuie apropiați și activați în calitate de parteneri, în toate momentele procesului de dezvoltare comunitară.

Răspunsul la probleme poate fi local, iar acțiunea comunitară are șanse de succes dacă afectează un număr cât mai mare de membri implicați. Soluționarea problemelor cere timp pentru a obține rezultate așteptate, timp pentru cercetare, analiză, întâlniri, schimburi, negocieri, organizare, acțiune, monitorizare, evaluare. Dezvoltarea durabilă în-

seamnă refuzul fatalității, destinului, „entropiei comunitare” și acțiune „negentropică” pe două căi concomitente:

- *sectorială* sau tematică;
- *globală, teritorială*, de „revoluționare” a instituțiilor, mentalităților etc.

Finalitatea dezvoltării durabile este *respectul ființei umane*, (re)instaurarea „binelui comun”, realizarea indicatorilor *dezvoltării: economice* (folosirea cu chibzuință, cu discernământ a resurselor locale, nu vinderea lor pe „mai nimic” - <http://cursdeguvernare.ro/mircea-cosea-rosia-montana-romania-si-pierderea-avantajului-comparativ.html>), *sociale* (adăpost pentru toți locuitorii, hrană, acces la îngrijire medicală, ocupație, integrare socială), *politice* (drepturi și responsabilități de cetățeni), *culturale, spirituale* (identitate etno-socio-culturală, stimă de sine, respect pentru comunitatea care dă identitate), *ecologice* (păstrarea mediului, a patrimoniului natural și construit).

2. Experiențe de dezvoltare comunitară

Citim cu folos materiale despre comunități (Thomas Hobbes, teoreticienii „dreptului natural”, F. Tönnies, H.J. Maine, E.C. Hughes, L.W. Warner, A.W. Lind, E. Morin ș.a.) nu pentru a afla informații privind „paradisul pierdut”, ci pentru a putea identifica pe teren elemente utile, necesare *(re)construcției unor comunități reale*, organizate, bine ordonate spațial, temporal, social, în care să fie promovat un nou ethos, o nouă solidaritate, în care să existe un puternic liant comunitar (P. Belleville, «Un ensemble coopératif qui a passé le cap de la crise: Mondragon», în *Economie et humanisme*, 296/1987; J.M. Rodrigo, *Le santier de l'audace - les organisations populaires à la conquête du Perou*, Harmattan, Paris, 1990; J.M. Gareau, *La percée du développement économique communautaire*, IFDEC, Montreal, 1990 ș.a.). În unele țări, biserica a jucat un rol important în intervențiile de nivel comunitar pentru a promova comuniunea și a ameliora condițiile de viață ale celor defavorizați. A avut impact experiența americană (*case-work, group-work, community development*) centrată pe sprijinul la nivel familial și individual. În anii '60 ai secolului XX s-a pus accent pe planificarea *centrală* pentru dezvoltarea *locală*. În anii '70 se valorificau experiențele căpă-

tate, bunele practici iar efortul se centra pe cei încă defavorizați. Începând cu anii '80, multe comunități au ajuns să-și modifice ele însele condițiile de viață, ca actori ai propriei dezvoltări. În unele locuri s-a acționat prin *serviciile sociale comunitare*, în altele "community organisation" a vizat concertarea inițiativelor locuitorilor și ale agenților de servicii sociale. "Social administration" a urmărit implicarea locuitorilor, serviciilor publice și puterilor publice pentru dezvoltarea comunităților în scopul sporirii bunăstării lor. S-a bucurat de succes „animația rurală” etc. Ce învățăminte au fi putut fi desprinse din astfel de experiențe?

- problemele sociale pot fi rezolvate și prin dezvoltarea comunitară;
- autoritățile locale pot sprijini inițiativele comunitare, parteneriatul, voluntariatul;
- strategiile acționale trebuie axate pe voința de a acționa colectiv *pentru* comunitate, *într-o* comunitate, *cu* membrii comunității, pentru rezolvarea problemelor identificate cu claritate, de către toți;
- *mizele* dezvoltării pleacă de la crearea de activități durabile, care să ocupe forța de muncă disponibilă, să articuleze proiectele economice cu cele sociale și ecologice.

După "welfare state", după constatarea unei anumite „dezangajări” a statului, „noul leadership comunitar” a vizat implementarea unor reforme. Au fost și sunt bune "megaproiectele" europene, dar localitățile care „nu vor să moară”, care nu vor să fie într-un continuu declin demografic, cele care vor să diminueze decalajele de dezvoltare, își văd și singure de construcția propriilor traiectorii (cu autoritățile locale și locuitorii lor). Mondializarea cheamă, face pereche cu teritorializarea, comunitarizarea. Omogenizarea și uniformitatea dezvoltă eterogenitatea, dreptul la diferență. Declinul identităților naționale dă naștere identităților locale. Proximitatea creează legături culturale, identitare, solidaritate. De la local se poate construi globalul (J.L. Guigou, *Une ambition pour la France*, Aube, Paris, 1995).

De exemplu, structurile de dezvoltare locală în Franța (<http://www.unadel.asso.fr/base/index.php>) au ca principii:

- *determinarea unui teritoriu* în care să se poată aplica un proiect de dezvoltare locală care să implice toată populația;
- *democrația participativă* care asociază aleșii și locuitorii;

– demersul *global* care are ca finalitate dezvoltarea *comunitară*.

Este promovată *logica proiectului* care: privilegiază *actorii individuali și colectivi, instituțiile locale*, pune accent pe *potențialitățile populației* plecând de la situații locale clar circumscrise, pe problemele și acțiunile *concrete* de rezolvare a lor, pe (auto)organizarea locuitorilor, pe voluntariat, pe *rezultate semnificative*, pe *creativitatea colectivă* (J.F. Salberg, S. Welsh-Bonnard, *Action communautaire, une introduction*, Éditions Économie et Humanisme, Paris, 1970).

3. Dezvoltarea comunităților rurale

Dezvoltarea comunităților teritoriale rurale pleacă de la importanța satului, a teritoriului rural românesc, în care *populația, specialiștii și puterea* au de construit și de aplicat *împreună o strategie a dezvoltării durabile*. Ei trebuie să afle teritoriul în care oamenii au sentimentul apartenenței, voința de a acționa împreună, de a folosi oportunitățile și de a acționa laolaltă dacă se simt amenințați. Dezvoltarea unei comunități rurale pleacă de la organizarea istorică preexistentă cu valorile, tradițiile, instituțiile, structurile morale, suporturile spirituale. Dacă nu ținem seama de aceste realități, stricăm mai mult decât construim, ridicăm mai multe praguri în loc să înaintăm (P. Houée, L.F. Lebret. *Un eveilleur de humanité*, Harmattan, Paris, 1997, p. 134). În comunitățile rurale trebuie identificat modul și gradul de ocupare a solului, modul de amenajare a teritoriului, starea locuințelor, starea de sănătate a populației, starea serviciilor pentru populație, starea serviciilor sociale, locurile de muncă pentru tineri, situația (auto)excluziilor, (auto)marginalizațiilor, dezvoltarea economiei sociale.

Economia socială și solidară de referă la cooperative, societăți mutuale, asociații și fundații, inclusiv la lucrări și activități bazate pe principiul solidarității și utilității sociale. Managementul lor democratic și participativ reglementează strict utilizarea profiturilor pe care le realizează (câștigul individual este interzis, profiturile sunt reinvestite). În 2010, în economia socială și solidară din Franța erau implicați 2,35 milioane de oameni (cei mai mulți în domeniile: asistență socială, financiar, asigurări, educație, sănătate). Încă din 1980 a fost elaborată aici o *Cartă a economiei sociale*. *Economia socială* a fost recunoscută

oficial în decembrie 1981, când s-a creat o delegație de promovare a acesteia pe lângă primul ministru. *Consiliul Superior al Economiei Sociale* a fost înființat prin Decretul 826 din 10 iulie 2006 (cu modificări prin Decretul 1230 din 20 octombrie 2010). Din 2012, există un ministru pentru economie socială și solidară în cadrul Ministerului economiei. Un proiect de lege privind economia socială a fost depus la Parlament pe 24 iulie 2013.

Dezvoltarea durabilă a satului românesc înseamnă schimbări în mentalitatea oamenilor. Una dintre mizele reușitei dezvoltării satului este reconstrucția încrederii, a stimei de sine a locuitorilor, fiindcă sunt numeroși cei care au tendința de a se închide în ei înșiși, de a se descurca singuri sau cu familia, inclusiv pe timp de „criză” (fază primejdioasă și hotărâtoare în viața socială, constând într-o manifestare violentă a contradicțiilor economice, politice și sociale, lipsă acută a ceva necesar vieții materiale sau spirituale, cf. DEX). Ei ar trebui informați, întrebați, puși să-și confrunte punctele de vedere, pentru ca pe această bază să-și reconstruiască reprezentările, percepțiile, ideile care să permită acțiunea constructivă. Munca „organizatorilor comunitari” poate viza uneori construcția „mișcării populare” (*power to the people!*), alteori articularea voinței locuitorilor cu voința politicianilor de transformare a comunităților teritoriale rurale. Nimic nu apare în comunitate fără oameni, dar nimic nu poate dura fără instituții. Viața asociativă poate fi „plămânul” dezvoltării locale. Asociațiile pot fi factori de reconstrucție comunitară, de liant social (J.M. Belorgey, *Cents ans de vie associative*, Presses de Sciences, Paris, 2000).

În comunitățile locale românești au început să se înmulțească asociațiile după recunoașterea prin lege a dreptului de asociere. Pot fi identificate liste ale asociațiilor din România, liste ale asociațiilor patronale și profesionale, ale sindicatelor, ONG-urilor înregistrate, ONG-urilor acreditate, din baze de date a CENTRAS, liste cu ONG-urile înregistrate și/sau acreditate de către Parlamentul României etc. Ele pot fi roțițe ale vieții democratice, dacă democrația se exercită la nivel local. Asociațiile sunt rezervor de cetățenie, fără implicarea locuitorilor «democrația locală» este formală și superficială. Autoritățile locale nu ar vrea să le convoace la luarea deciziilor, deși „sunt de acord cu democrația”, iar asociațiile se acordă cu logica descentralizării. Viața asociativă este o

reflectare a calității vieții comunităților. Dacă poate fi lăudată contribuția asociațiilor la o anumită modernizare a vieții rurale, trebuie precizat că ele nu înlocuiesc, nici nu dispensează puterile publice și locuitorii de atribuțiile pe care le au. Cu alte cuvinte ar trebui să măsurăm diferențele de resurse materiale, financiare, umane între comunități, diferențele de atitudini, de mentalitate, diferențele între comportamentele autorităților publice etc. și apoi să apreciem „succesul” intervenției asociațiilor în diferitele cazuri. În cazul fiecărui indicator, nu ar trebui să pierdem din vedere finalitățile: includerea activă a persoanelor, lupta contra inegalităților, contra sărăciei copiilor, tinerilor, favorizarea accesului la ocupare, la formare, la îngrijirea sănătății, viață spirituală de calitate etc.

Trecerea de la poziția de primitor, beneficiar, la cea de donator este un indicator al impactului intervenției asociațiilor. Un alt indicator poate fi modul în care oamenii își văd propriile vieți (dacă au mai multă stimă de sine, dacă dau valoare propriei vieți, dacă se simt mai avizați, mai competenți). Un altul, dacă oamenii au o nouă identitate sau și-au (re)descoperit-o pe cea de ființe emancipate prin obținerea de libertăți sociale, economice, politice. De asemenea, dacă oamenii nu mai au sentimentul neputinței, vulnerabilității, izolării, dacă cei săraci sunt mai responsabili pentru rezultatele dezvoltării la care participă etc. Comportamentul cotidian al oamenilor în comunitățile lor reale ne apropie cel mai mult de adevărul schimbărilor presupuse de intervențiile asociațiilor. Dezvoltarea durabilă a comunităților nu se datorează doar asociațiilor, ci și altor contribuții. Comunitățile și membrii lor nu se schimbă mult dacă locuitorii satelor se interesează puțin de modul în care o duc consătenii lor, păstrează obiceiurile de odinioară (peste 80%), se bat pentru pământ, sunt intoleranți față de o anumită etnie, nu au foarte multă încredere în autorități, dacă utopismele și populismele fac carieră la sat în epocile de criză, de tranziție, de „vremuri tulburi”, dacă nivelul cunoștințelor privind temele actuale de economie este scăzut, iar reprezentanții autorităților publice se cred atotștiutori, atotputernici și sunt aroganți față de cetățeni, nu dau dovadă de transparență decizională, nu implică în proiecte decât puțini locuitori și mereu aceiași.

Dezvoltarea democrației participative bazată pe comunitatea oamenilor asociativi presupune *informarea cetățenilor, consultarea lor* (prin anchete, dezbateri publice, referendum-uri etc.), *conlucrarea* cu ei (B. Barber, *Democrație forte*, Desclée de Brouwer, Paris, 1997).

4. Agentul dezvoltării comunitare

Intervenientul social din sat poate acționa în virtutea apărării drepturilor locuitorilor împreună cu ei. El „apără”, „educă”, „conștientizează”, „vizează «empowerment»-ul”. Două logici au prevalat în formarea agenților dezvoltării comunitare: consensualistă și conflictualistă. Prima promova ideea căutării consensului la toate nivelele: între indivizi, între comunități, între acestea și „societatea globală”, a doua pune accent pe contestare, conflict, clătinarea *statu-quo*-ului. Conform primei logici, agentul dezvoltării comunitare era format pentru a suscita cooperarea, integrarea socială, adaptarea locuitorilor la condițiile de existență, cu ipoteza că orice neînțelegere poate fi rezolvată prin informare, comunicare, dialog, negociere, acțiune laolaltă. Conform celei de-a doua, agentul era format să insiste că trebuie să ai putere ca să poți face ceva, trebuie interes personal, grupuri de inițiativă, de acțiune locală care să devină instrumente de putere pentru satisfacerea nevoilor și rezolvarea problemelor.

Agentul dezvoltării comunitare con-lucreează cu liderii locali pentru:

- *identificarea problemelor reale ale comunității;*
- *realizarea cu științificitate a unui diagnostic teritorial;*
- *identificarea actorilor capabili, participativi;*
- *explorarea cât mai multor viitori posibili;*
- *elaborarea proiectului comun (cu finalități, obiective, acțiuni, responsabilități etc.);*
- *implementarea, evaluarea impactului său și diseminarea rezultatelor.*

Agentul dezvoltării comunitare ar trebui să fie „factor de inserție”, „co-producător de cetățenie”, să poată îndeplini sarcini de concepție și pilotaj strategic, de aplicare și evaluare a proiectelor de dezvoltare durabilă în spațiul sătesc. Formarea lui trebuie să se facă pe baza unei metodologii a proiectului, să i se precizeze misiile, să i se dezvolte

capacitatea de inițiativă, de a identifica resurse, actori, strategii, să i se dezvolte abilități de lucru în proximitatea populației, împreună cu membrii acesteia, abilități de comunicare.

Montaigne spunea că într-o comunicare, cuvântul este pe jumătate al celui care-l pronunță și pe jumătate al celui care ascultă. „Când am fost ascultat și înțeles, am devenit capabil să-mi privesc cu alți ochi lumea interioară și să pot merge mai departe. Este surprinzător să constați că sentimente de-a dreptul înspăimântătoare devin suportabile de îndată ce ne ascultă cineva. Este stupefiant să vezi că probleme care par imposibil de rezolvat își găsesc soluția atunci când cineva ne ascultă și ne înțelege”, afirma Carl Rogers, promotor al *ascultării active* (Carl Rogers, *On becoming a person*, Houghton Mifflin Company, Boston, 1961). Nu e suficient să stăm și să privim persoana care ne vorbește, ci e necesar să internalizăm, să asimilăm mesajele pe care să le asociem propriilor noastre experiențe. Sunt diferențe între a asculta și a auzi. Putem auzi pe cineva fără să-l ascultăm. *Ascultarea activă* se deosebește de cea pasivă fiindcă cere reacții la spusele interlocutorului, feedback permanent, empatie. Când ascultăm activ, adoptăm o atitudine înțelegătoare, nu răstălmăcim, nu judecăm, nu acuzăm, nu devalorizăm, nu denigrăm, insultăm, ironizăm, nu schimbăm subiectul, nu dăm sfaturi, nu ne gândim la ce vom spune după ce termină în timp ce interlocutorul vorbește (<http://www.abs-saillon.ch/ecouteact.pdf>)... Ascultăm cu tot corpul, nu doar cu urechile. Ne putem apleca spre interlocutor, clătina din cap, rămâne în contact vizual. Prin prezența caldă și blândă permitem celuilalt să se exprime liber, pentru a afla informații despre nevoile, problemele sale.

Avem obișnuița de a tria, de a interpreta ceea ce auzim, de a evalua cuvintele celuilalt în funcție de imaginea pe care ne-o facem despre el. Cu cât un individ este mai implicat în credințele și sentimentele sale, cu atât este mai dificilă comunicarea cu ceilalți, spune M. Grawitz (*Méthodes des sciences sociales*, Dalloz, Paris, 1990).

Ne imaginăm con-vorbirea, cel mai adesea, sub aspectul pur tehnic, ca mijloc de a obține informații, sau ca abilitatea de a face pe cineva să vorbească. Fără îndoială că există o *tehnică* a convorbirii, dar mai mult decât o tehnică, convorbirea este o *artă*, conchide autoarea citată.

Ascultarea activă este o artă. Ce ne împiedică să ascultăm activ?

- lipsa priceperii, talentului de a comunica;
- starea de spirit proastă;
- lipsa interesului pentru tema discuției;
- tema greoaie;
- gândul că doar noi avem dreptate, celălalt (ceilalți) se înșeală;
- gândul că celălalt greșeste, iar noi avem dreptul să criticăm, să blămăm;
- teama de a nu ceda celor ce vor să fie, să pară dominatori;
- teama de a nu auzi nimic dezagreabil;
- credința că suntem îndreptățiți să fim tratați special;
- egoismul și dezinteresul față de ceea ce cred sau simt alții;
- gândul că fiecare e unic iar mesajul primit nu este identic cu cel emis;
- adaptarea afirmațiilor în funcție de ceea ce vrem, dorim să auzim;
- concluziile pripite înainte ca interlocutorul să-și ducă gândul până la capăt etc.

Ascultarea activă înseamnă:

- a lăsa interlocutorul să vorbească;
- a-l stimula doar dacă e necesar;
- a relansa convorbirea;
- a reformula întrebările;
- a clarifica răspunsurile;
- a fi sensibil la emoții, la sentimente
- a fi vigilent la intențiile interlocutorului de a manipula etc.

Suntem atenți la trăirile interlocutorului, intrăm în rezonanță cu acesta, suntem atenți la registrul afectiv în care se desfășoară convorbirea (simpatie-antipatie), la registrul referențial (la ce persoane semnificative face interlocutorul referință), la câmpul de forțe (există o reciprocitate a influențelor? nu este afectată libertatea unuia din interlocutori?). Suscităm disponibilitatea și deschiderea celuilalt, făcându-l să-și învingă frica de relație, de a fi greșit înțeles, de a fi judecat, de a fi devalorizat, de a se arăta vulnerabil, de a-și dezvălui sentimentele și emoțiile reale, de a (re)prezenta o imagine negativă de sine, de a se exprima, de a-și pierde controlul. Clarificăm așteptările în raport cu întâlnirea pe

tema discuției. Folosim întrebări deschise, nu doar întrebări închise. Ne asigurăm că au fost înțelese întrebările, dacă nu, le reformulăm cu alte cuvinte. Putem reformula ce ni se spune, reluând cuvintele cheie. Suntem atenți la ritmul discuției (să nu fie prea rapid, să evităm întreruperile frecvente, să nu încercăm neapărat să umplem tăcerile), trăim plăcerea de a fi acolo și de a discuta. Alegem momentul potrivit pentru a închide un subiect și a demara altul. Rezumăm principalele idei exprimate, folosind cuvinte-cheie. Nu terminăm discuția fără a face o sinteză și o validare a ceea ce s-a spus.

Agentul dezvoltării comunitare trebuie să știe cum:

- să pătrundă și să se insereze într-o comunitate;
- să câștige încrederea membrilor acesteia și cum să se facă credibil;
- să identifice problemele și să inițieze proiecte, împreună cu oamenii locului;
- să mobilizeze, anime, organizeze oamenii, grupurile diferite;
- să formeze liderii formali și informali ai comunității;
- să asigure circulația informațiilor printre toți membrii comunității;
- să asigure supraviețuirea asociațiilor locale și funcționarea lor democratică;
- să medieze, evite sau să aplaneze conflicte între grupuri;
- să evalueze activitatea desfășurată în comunitate și să-și schimbe strategia, tacticile.

Activitatea unui agent dezvoltare comunitară la sat constă în:

- analiza *obiectivelor la nivelul comunității*, în special cele vizând agricultura;
- identificarea *obiectivelor prioritare*;
- identificarea *oportunităților, riscurilor, constrângerilor, amenințărilor*;
- identificarea *posibilităților de muncă*, de a vinde produse locale,
- a *posibilităților de finanțare*;
- a *constrângerilor* de ordin material, legislativ etc.;
- identificarea *specificului comunității*;
- identificarea *liderilor de opinie locali* și a altor actori care pot fi implicați;

- cunoașterea *potențialilor beneficiari* ai dezvoltării comunitare;
- *integrarea obiectivelor individuale în obiectivele generale* ale comunității;
- *informarea populației* privind: oportunități de ocupare, de afaceri, resursele financiare, locuri de muncă, posturi existente, cunoștințe necesare dezvoltării comunitare, mediul extern, posibilitățile de accesare a programelor de formare profesională, drepturile de asistență socială, ce decurg din finanțările UE etc.;
- *contacte* cu reprezentanții instituțiilor publice, persoane de contact etc.;
- *construcția planului*, strategiei, proiectelor;
- *implementarea și monitorizarea* procesului de dezvoltare comunitară;
- *evaluarea finalității* procesului de dezvoltare comunitară.

Agentul de dezvoltare comunitară își construiește vizibilitatea, comunicarea cu locuitorii. El activează într-un spațiu accesibil populației, își organizează informațiile, documentele cu care lucrează, pe care le actualizează, își planifică vizitele pe teren, întâlnirile, evenimentele, stabilește priorități, direcții de acțiune. El poate începe prin crearea unor bune relații interpersonale, bazate pe încredere reciprocă, pe (re)construirea legăturilor cu autoritățile locale care trebuie să lase la o parte orice urmă de aroganță și să fie în proximitatea locuitorilor, dialogând cu ei. Oamenii caută încrederea, acordă încredere, inspiră încredere sau nu. Unii pot trăda încrederea, pot înșela încrederea, pot abuza de încrederea altora, pot încerca să cumpere încrederea... Multe dintre relele din comunitățile de astăzi se leagă de lipsa de comunicare. Oamenii vorbesc dar nu se ascultă unii pe alții. S-au înmulțit dialogurile surzilor, mulți nu vor să priceapă ce spun alții, nu ascultă constructiv, nu sunt empatici, nu știu să laude, să critice, să influențeze cu finețe... Nu se pot elibera de stresul cotidian pentru a conversa agreabil, stăpânindu-și vocea și gesturile. Predomină și la sate indiferența față de ceilalți, concomitent cu intensificarea „apelurilor la solidaritate”... Morala începe acolo unde începe viața de comunitate, spunea Durkheim. Se poate reconstrui comunitatea prin (re)constituirea micilor rețele de socialitate, de sociabilitate, de solidaritate. Redescoperirea comunității și a încre-

derii înseamnă muncă laolaltă, reflexie împreună, dialog, trăire și acțiune laolaltă. Ar fi reduționist să concepem săteanul ideal, gata de sacrificiu pentru *binele comun*, dar și un „război al tuturor contra tuturor” la sate... Ar fi greșit să credem că cineva anume ar avea „tehnicile de rezolvare a tuturor conflictelor” pentru a ajunge la „antanta cordială”... Convingerea este o condiție *sine qua non* a dezvoltării durabile a comunităților. Nu se poate spune însă că oamenii sunt convingși de importanța dezvoltării durabile a satelor lor, dacă nu sunt eficient formați, cultivați și civilizați, nu sunt informați, acolo unde conducerea este egoistă, își vede de propriile interese și afaceri în disprețul sătenilor.

Referințe

1. Barber, B.R. (1997). *Democratie forte*, (trad. Franceză de J.P. Piningre), Desclee de Brouwer, Paris.
2. Belleville, P. (1987). Un ensemble cooperatif qui a passé le cap de la crise: Mondragon. *Economie et humanisme*, 296.
3. Belorgey, J.M. (2000). *Cents ans de vie associative*, Presses de Sciences, Paris.
4. *Commission mondiale sur l'environnement et le développement* (1987) Raportul Brundtland.
5. Gareau, J.M. (1990). *La percée du developpement economique communautaire*, IFDEC, Montreal.
6. Gontcharoff, G. (2001). *La reprise en main de la politique par les citoyens ou la democratie locale participative*, ADELS, Paris.
7. Grawitz, M. (1990). *Méthodes des sciences sociales*, Dalloz, Paris
8. Guigou, J.L. (1995). *Une ambition pour la France*, Aube, Paris.
9. Houée, P. (1997). *L.F. Lebret. Un eveilleur de humanité*, Harmattan, Paris.
10. Rodrigo, J.M. (1990). *Le santier de l'audace – les organisations populaires à la conquête du Perou*, Harmattan, Paris.
11. Rogers, C. (1961). *On becoming a person*, Houghton Mifflin Company, Boston.
12. Salberg, J.F., Welsh-Bonnard, S. (1970). *Action communautaire, une introduction*, Éditions Économie et Humanisme, Paris.

Surse web

www.abs-saillon.ch/ecouteact.pdf

<http://cursdeguvernare.ro/mircea-cosea-rosia-montana-romania-si-pierderea-avantajului-comparativ.html>

<http://www.unadel.asso.fr/base/index.php> (*National Union of the Local Development Players and Structures*)